

הדלקת נרות שבת – מהות המצוה**ישעיהו פרק נח**

(ג) אם תִּשְׁיב מִשְׁבֵּת רִגְלְךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶיךָ בַּיּוֹם קִדְּשִׁי וְקִרְאתָ לַשַּׁבָּת עֲנֵג לְקִדּוֹשׁ יְקִיָּק מְכַבֵּד וְכַבְּדָתוּ מַעֲשׂוֹת דְרָכֶיךָ מִמְצוֹא חֲפָצֶיךָ וְדַבֵּר דָּבָר:

משנה מסכת שבת פרק ב

משנה א

[א] במה מדליקין ובמה אין מדליקין לא בלכש ולא בחוסן ולא בכלך ולא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים ולא בזפת ולא בשעוה ולא בשמן קיק ולא בשמן שריפה ולא באליה ולא בחלב נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל וחכמים אומרים אחד מבושל אחד שאינו מבושל אין מדליקין בו:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד א

אמר רבה: פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת - מפני שהאור מסכסכת בהן, שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן - מפני שאין נמשכין אחר הפתילה.

רש"י מסכת שבת דף כא עמוד א

שאין נמשכין - ואתי להטות.

רמב"ם הלכות שבת פרק ה

הלכה ח

שמן שמדליקין בו לשבת צריך שיהא נמשך אחר הפתילה אבל שמנים שאין נמשכין אחר הפתילה כגון זפת ושעוה ושמן קיק ואליה וחלב אין מדליקין בהן. ומפני מה אין מדליקין בפתילות שאין האור נתלית בהן ולא בשמנים שאין נמשכים אחר הפתילה גזירה שמא יהיה אור הנר אפל ויטה ט אותה בשעה שישתמש לאורה.

משנה מסכת שבת פרק ב

משנה ב

[ב] אין מדליקין בשמן שרפה ביום טוב רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שומשמן בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כה עמוד ב

רבי ישמעאל אומר כו'. מאי טעמא? - אמר רבא: מתוך שריחו רע, גזרה שמא ינחנה ויצא. אמר ליה אביי: ויצא! - אמר ליה, שאני אומר: הדלקת נר בשבת - חובה, דאמר רב נחמן בר רב זבדא, ואמרי לה אמר רב נחמן בר רבא אמר רב: הדלקת נר בשבת - חובה, רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית - רשות, ואני אומר: מצוה. מאי מצוה? - דאמר רב יהודה אמר רב: כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אלעאי, ערב שבת מביאים לו עריבה מלאה חמין, ורוחץ פניו ידיו ורגליו, ומתעטף ויושב בסדינין המצויינין, ודומה למלאך ה' צבאות, והיו תלמידיו מחבין ממנו כנפי כסותן, אמר להן: בני, לא כך שניתי לכם, סדין בציצית. בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין. והלכה כדברי בית הלל! ואינהו סברי - גזירה משום כסות לילה. +איכה ג'+ ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה. מאי ותזנח משלום נפשי? - אמר רבי אבהו: זו הדלקת נר בשבת. נשיתי טובה - אמר רבי ירמיה: זו בית המרחץ. (אמר רבי יוחנן:) +מסורת הש"ס: [רבי יוחנן אמר] + זו רחיצת ידים ורגלים בחמין. רבי יצחק נפחא אמר: זו מטה נאה וכלים נאים שעליה. רבי אבא אמר: זו מטה מוצעת ואשה מקושטת לתלמידי חכמים:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כג עמוד ב

אמר רבא, פשיטא לי: נר ביתו ונר חנוכה - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. בעי רבא: נר חנוכה וקידוש היום מהו? קידוש היום עדיף - דתדיר, או דילמא: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא? בתר דאבעיא הדר פשטה: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא.

אמר רב הונא: הרגיל בנר - הויין ליה בנים תלמידי חכמים, הזהיר במזוזה - זוכה לדירה נאה, הזהיר בציצית - זוכה לטלית נאה, הזהיר בקידוש היום - זוכה וממלא גרבי יין.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיט עמוד א

רבי חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא, אמר: בואו ונצא לקראת שבת המלכה. רבי ינאי לביש מאניה מעלי שבת, ואמר: בואי כלה בואי כלה. רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן, קריבו ליה תלת סאוי טחיי. אמר להו: מי הוה ידעיתן דאתינא? אמרו ליה: מי עדיפת לן מינה. רבי אבא זבן בתליסר אסתירי פשיטי בישראל מתליסר טבחי, ומשלים להו אצינורא דדשא, ואמר להו: אשור הייא, אשור הייא! רבי אבהו הוה יתיב אתכתקא דשינא ומושיף נורא. רב ענן לביש גונדא; דתנא דבי רבי ישמעאל: בגדים שבישל בהן קדירה לרבו - אל ימזוג בהן כוס לרבו. רב ספרא מחרין רישא - רבא מלח שיבוטא. רב הונא מדליק שרגי, רב פפא גדיל פתילתא. רב חסדא פרים סילקא. רבה ורב יוסף מצלחי ציבי. רבי זירא מצתת צתותי. רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק, אמר: אילו מקלעין לי רבי אמי ורבי אסי מי לא מכתפינא קמיהו? ואיכא דאמרי: רבי אמי ורבי אסי מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי, אמרי: אילו איקלע לן רבי יוחנן, מי לא מכתפינן קמיה?

רש"י מסכת שבת דף כג עמוד ב

שלום ביתו - והכי אמרינן לקמן (שבת כה:): ותזנח משלום נפשי - זו הדלקת נר בשבת, שבני ביתו מצטערין לישיב בחשך.

שלא יקדים - דלא מינכרא שהיא של שבת.

רש"י מסכת שבת דף כה עמוד ב

חובה - כבוד שבת הוא, שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא, בפרק בתרא דיומא (עה, ב).

רש"י מסכת שבת דף כה עמוד ב

הדלקת נר בשבת - שלא היה לו ממה להדליק, ובמקום שאין נר אין שלום, שהולך ונכשל והולך באפילה.

תוספות מסכת שבת דף כה עמוד ב

הדלקת נר בשבת חובה - פי' במקום סעודה דחובה היא שיסעוד במקום הנר משום עונג אבל מהדלקת נר גופיה לא הוה פריך אביי דפשיטא דחובה היא דהתנן (לקמן דף לא:): על ג' עבירות נשים כו' על שאין זהירות בהדלקת הנר.

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף כה עמוד ב

הדלקת נר בשבת חובה מדברי סופרים מפני שהיא ראש לכל עונג שאין עונג בלא אורה וכתבו הגאונים שמאחר שכן מברכים עליה להדליק נר של שבת כשאר מצות שמדברי סופרים ומ"מ רחיצת ידים ורגלים או כל גופו או ראשו בחמין רשות והמרבה בתענוג נקיות ובחבוב מצות שבת הרי זה משובח:

רמב"ם הלכות שבת פרק ה

הלכה א

הדלקת נר בשבת אינה רשות אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק, ולא מצוה שאינו חייב לרדוף אחריה עד שיעשנה כגון עירובי חצרות או נטילת ידים לאכילה אלא * חובה, ואחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בבתיהן נר דלוק בשבת, אפילו אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר שזה בכלל עונג שבת, וחייב לברך קודם הדלקה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו א להדליק נר של שבת, כדרך שמברך על כל הדברים שהוא חייב בהם מדברי סופרים.

רמב"ם הלכות שבת פרק ל

הלכה א

ארבעה דברים נאמרו בשבת שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והן מפורשין על ידי הנביאים, שבתורה זכור ושמור, ושנתפרשו על ידי הנביאים כבוד ועונג שנאמר +ישעיהו נ"ח+ וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד.

הלכה ב

איזהו כבוד זה שאמרו חכמים שמצוה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת א ומתעטף בציצית ויושב בכובד ראש מיחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך, וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן בערב שבת ומתעטפים ואומרים בואו ונצא לקראת שבת המלך.

הלכה ג

ומכבוד השבת שילבש כסות נקיה, ולא יהיה מלבוש החול כמלבוש השבת, ואם אין לו להחליף ב משלשל טליתו כדי שלא יהא מלבושו כמלבוש החול, ועזרא תיקן שיהו העם מכבסים בחמישי מפני כבוד השבת.

הלכה ה

מסדר אדם שולחנו בערב שבת ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית, וכן מסדר שולחנו במוצאי שבת ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית, כדי לכבדו בכניסתו וביציאתו, וצריך לתקן ביתו מבעוד יום מפני כבוד השבת, ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן.

הלכה ו

אף על פי שיהיה אדם חשוב ביותר ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית חייב לעשות דברים שהן לצורך השבת בגופו שזה הוא כבודו, חכמים הראשונים מהם מי שהיה ד מפצל העצים לבשל בהן, ומהן מי שהיה מבשל או מולח בשר או גודל ה פתילות או מדליק נרות, ומהן מי שהיה יוצא וקונה דברים שהן לצורך השבת ממאכל ומשקה אף על פי שאין דרכו בכך, וכל המרבה בדבר זה הרי זה משובח.

הלכה ז

איזה הוא עונג זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת הכל לפי ממונו של אדם, וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח, ואם אין ידו משגת אפילו לא עשה אלא שלק וכיוצא בו משום כבוד שבת הרי זה עונג שבת, ואינו חייב להצר לעצמו ולשאול מאחרים כדי להרבות במאכל בשבת, אמרו חכמים הראשונים עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות.

רמב"ם הלכות ציצית פרק ג

הלכה יא

אף על פי שאין אדם מחוייב לקנות לו ס טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית אין ראוי לאדם חסיד שיפטור עצמו ממצוה זו, אלא לעולם ישתדל להיות עטוף בכסות המחוייבת ע ציצית כדי שיקיים מצוה זו, ובשעת התפלה צריך להזהר ביותר, פ גנאי גדול הוא לתלמידי חכמים שיתפללו והם אינם עטופים.

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ד

הלכה א

חמשה דברים מעכבין את התפלה אף על פי שהגיע זמנה, טהרת ידים, וכיסוי הערוה, וטהרת מקום תפלה, ודברים החופזים אותו, וכוונת הלב.

הלכה ב

טהרת ידים כיצד רוחץ ידיו במים עד הפרק ואחר כך יתפלל, היה מהלך בדרך והגיע זמן תפלה ולא היה לו מים אם היה בינו ובין המים ארבעה מילין שהם שמונת אלפים אמה הולך עד מקום המים א ורוחץ ואחר כך יתפלל, היה בינו ובין המים יותר על כן מקנח ידיו בצרור ב או בעפר או בקורה ומתפלל.

הלכה ג

במה דברים אמורים לפניו אבל אם היה מקום המים לאחוריו אין מחייבין אותו לחזור לאחוריו אלא עד מיל, אבל אם עבר מן המים יותר אינו חייב לחזור אלא מקנח ידיו ומתפלל, במה דברים אמורים שאינו מטהר לתפלה אלא ידיו בלבד בשאר תפלות חוץ מתפלת שחרית אבל שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואחר כך יתפלל, ואם היה רחוק מן המים מקנח ידיו בלבד ואחר כך יתפלל. /השגת הראב"ד/ אבל שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו כו'. כתב הראב"ד ז"ל /א"א/ לא ידעתי רגליו למה עכ"ל. +

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ה

הלכה א

שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותן, ואם היה דחוק או נאנס או שעבר ולא עשה אותן אין מעכבין, ואלו הן: עמידה, ונוכח המקדש, ותקון הגוף, ותקון המלבושים, ותקון המקום, והשוויית הקול, והכריעה, והשתחויה.

הלכה ה

תקון המלבושים כיצד מתקן מלבושיו ח תחלה ומציין עצמו ומהדר שנאמר השתחוה לה' בהדרת קדש, ולא יעמוד בתפלה באפונדתו ולא בראש מגולה ולא ברגלים מגולות אם דרך אנשי המקום שלא יעמדו בפני הגדולים אלא ט בבתי הרגלים, ובכל מקום לא יאחוז תפילין בידו וספר תורה בזרועו ויתפלל מפני שלבו טרוד בהן, ולא יאחוז כלים ומעות בידו, אבל מתפלל הוא ולולב בידו בימות החג מפני שהוא מצות היום, היה משוי על ראשו והגיע זמן תפלה אם היה פחות מארבעה קבין מפשילו לאחוריו ומתפלל בו, היה ארבעה קבין מניחו על גבי קרקע ואחר כך יתפלל, דרך כל החכמים ותלמידיהם שלא יתפללו אלא כשהן עטופים.

עיין בשיעורים לזכר אבי מורי זצ"ל (מאת הגרי"ד זצ"ל)**חידושי הגר"ח על ש"ס סימן יא**

ולשון הרמב"ם צ"ע שבפ"ה כ' שדין הדלקת נרות דוקא בשבת ובפ"ל כ' שחיוב הדלקה מבעוד ... ונ"ל שבהל' אלו הם ב' דינים נפרדים, דחיוב הדלקה יש שני דינים, חדא משום עונג וחדא משום...כבוד שבת, והם חילוקים בדיניהם, דדין עונג שייך בשבת עצמו וכמו שאר דינים של עונג כמו אכילה ושתייה, משא"כ בדין כבוד שבת שהחיוב הוא כבר בעוד יום, שזהו גם בכלל כבוד שבת, וגם אם יצויר הדלקה בשבת עצמה אינו מתקיים [ב]זה כבוד שבת. ובזה שפיר מיושב לשון הרמב"ם דבפ"ה מיירי בדיני עונג...והחיוב שייך בשבת עצמה, משא"כ בפ"ל דשם מיירי בחיוב הדלקה מדין כבוד שבת, וכדמוכח מהא דכלל בהדי כבוד ומסיים שכל אלו לכבוד שבת.

הדלקת נרות שבת – ברכה**תשובות רב נטרונאי גאון - ברודי (אופק) אורח חיים סימן סו**

* המדליק נר (בשבת) [של שבת] צריך לברך. מה טעם, כיון דחובה היא, דקאמרינן (שבת כה רע"ב) הדלקת נר בשבת חובה היא, דאמר רב יהודה אמר שמואל הדלקת נר (וגומ') [בשבת חובה, ואסמכוה רבנן (שם לד ע"א) אקרא דכתיב (איוב ה, כד) וידעת כי שלום אהלך], ומצינו שמקום שאי אפשר נדחות מצוות אחרות מפניה, דאמר רבה (שם כג רע"ב) פשיטא נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף, חייב {לברך} להדליק נר של שבת. ואם תאמר היכן ציוונו, מדרב איייה ורב נחמן בר' יצחק (שם כג ע"א).

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר שבתות

וסדר שבתות כך הוא, נכנסין בבתי כנסיות ערב שבת ומתפללין תפלת מנחה שמונה עשרה כמנהג. והמדליק נר של שבת צריך לברך. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת.

מה טעם, כיון דחובה, שכך אמרנו הדלקת נר בשבת חובה. דאמר רב יהודה אמר שמואל הדלקת נר בשבת חובה ואסמכוה רבנן אקרא דכתיב וידעת כי שלום אהלך וגו', הילכך חייב לברך. ואם תאמר רבנן מניין ציוונו, רב אמר מן שאל אביך ויגדך.

סידור רס"ג עמ' קט

ואחרי שגמרנו את תפלות הימים הכלליים ר"ל ימי החול ודיניהן, צריך שנצטרף להן את תפלות הימים המיוחדים וברכותיהם. ונאמר שהן ארבעה חלקים, שבת וראש חודש וזמן וצום. ונבאר תפלות השבת וברכותיה ונאמר: לסני שקיעת החמה ביום הששי חייבים להדליק נר לשבת, ורובינו מברכים עליו להדליק נר השבת. ואחרי שקיעת החמה קוראים קריאת שמע, ויש מכניסים זכר השבת בברכות שלפניה ושל אחריה ואומרים

תשובות הגאונים - מוסאפיה (ליק) סימן פב

לרב שריא ורב האי. שאלתם עיקר ברכה להדליק נר של שבת מנהג או הלכתא ואי הלכתא היכא כתיבה בתלמוד. ואי אית ליה לבעל הבית להדליק נרות הרבה על הראשונה מברך או על האחרונה אי על הראשונה מברך היכי מדליק בתר דקבלה לשבתא. ואי על אחרונה מברך הויא לה ברכה לאחר מעשה. ברכת נר של שבת הלכתא היא ואף על גב דלא אתאמרה בהדיא דהא א"ל רבא לאב"י (שבת כה ב) שאני אומר הדלקת נר שבת חובה. ותנן במתני' נמי (שם לד א) שלשה דברים צריך אדם וכו'. וקיימא לן כאב"י דאמר (שם כג א) ודאי דדבריהם בעי ברכה. ולענין אי על הראשונה מברך או על האחרונה כולי האי דיוקא ליכא בהא מלתא ולא צריכא דא"כ ליכא לאדלוקי טפי מן חדא. ומעשים בכל יום דמדליק כל מאי דבעי. ועוד לטעמיכו אי שביתה עם ברכה לית ליה לאדלוקי אפי' חדא ומנהגא דמלתא הכי ועוד היום לפנייהם מדליקין כמה דניחא להון ומתקני להון וטפו משחא בשרגי אי צריכו. וכד מטי עם חשכה בהדי דקא מתקני בשרגא או דטפו בהו קלי משחא מברכין. ואלתר מצלו ידיהו ושובתין. ולא דייקין בהאי דוקא עובר לעשייתן ואע"ג דאי צריך ברישא ולא מקבל עליה שביתה עד דמתקן לכלהו שרגי לא מחייב בשביתה עד דמתקן לכלהו שרגי והוי ברכה עובר לעשייתן ושפיר דמי.

ספר הלכות גדולות סימן ט - הלכות חנוכה

[עמוד קנח] [פסוק] והיכא דבעי אדלוקי נר חנוכה ונר שבת, ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק דשבתא, דאי אדליק דשבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקבלה לשבת עליה.

רמב"ם הלכות שבת פרק ה

הלכה א

הדלקת נר בשבת אינה רשות אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק, ולא מצוה שאינו חייב לרדוף אחריה עד שיעשנה כגון עירובי חצרות או נטילת ידיים לאכילה אלא * חובה, ואחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בבתיהן נר דלוק בשבת, אפילו אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר שזה בכלל עונג שבת, וחייב לברך קודם הדלקה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו א להדליק נר של שבת, כדרך שמברך על כל הדברים שהוא חייב בהם מדברי סופרים.

רמב"ם הלכות ברכות פרק יא

הלכה ב

יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה, לפי שאדם חייב על כל פנים לעשות, ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב, וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה, וכל מצות עשה שבין אדם למקום בין מצוה שאינה חובה בין מצוה שהיא חובה מברך עליה קודם לעשייתה.

הלכה ג

וכן כל המצות שהן מדברי סופרים בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נר בשבת והדלקת נר חנוכה, בין מצות שאינן חובה כגון עירוב ונטילת ידיים מברך על הכל קודם לעשייתן אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות, והיכן צונו בתורה, שכתוב בה אשר יאמרו לך תעשה, נמצא ענין הדברים והצען כך הוא אשר קדשנו במצותיו שצויה בה לשמוע מאלו שצונו להדליק נר של חנוכה או לקרות את המגילה וכן שאר כל המצות שמדברי סופרים.

הלכה ד

ולמה אין מברכין על נטילת ידיים באחרונה, מפני שלא חייבו בדבר זה אלא מפני הסכנה ודברים שהם משום סכנה אין מברכין עליהם, הא למה זה דומה למי שסינן את המים ואחר כך שתה בלילה מפני סכנת עלוקה שאינו מברך וצונו לסנן את המים וכן כל כיוצא בזה.

תוספות מסכת שבת דף כה עמוד ב

חובה - לגבי רחיצת ידים בחמין קרי ליה חובה דלא הוי כל כך מצוה ומים אחרונים קרי ליה חובה משום סכנה דמלח סדומית ושהרגו הנפש וחמירי טפי מן הראשוני' ויש שרוצים לומר דאין לברך אהדלקת נר מדקרי ליה חובה כדאמרינן (חולין קה.) מים אחרונים חובה ואין טעוניה ברכה ואומר ר"ת דשיבוש הוא דלא דמי למים אחרונים דלא הוי אלא להצלה בעלמא אבל הדלקת נר היא חובה של מצות עונג שבת וכמה חובו' הן דטעוניה ברכה ומה שאומר טעם אחר שלא לברך משום שאם היתה מודלקת ועומדת לא היה צרי' לכבותה ולחזור ולהדליקה ולא להדליק אחרת אין נראה דהא גבי כיסוי הדם (שם פז.) אם כסהו הרוח פטור מלכסותו אפ"ה כשמכסה צריך לברך וכן נולד מהול איכא למ"ד דאין צריך להטיף ממנו דם ברית וכשמל תניא בשילהי פר' ר' אליעזר דמילה (לקמן דף קלז:) המל אומר כו' ובסדר רב עמרם יש המדליק נר בשבת מברך אשר קדשנו כו' ועוד נראה לר"ת שאם היה הנר מודלק ועומד שצריך לכבות ולחזור ולהדליק כדאמר ליה ההוא סבא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר (לעיל דף כג:).

ספר הישר (חלק התשובות) סימן מה

תשובת ר"ת נגד רבנו משולם.

ד. (בענין ברכת נר בשבת). גם שמעתי שעקרו ברכת נר בשבת וחיללו המקדש וחבת המצוה כי כמה חובות טעונות ברכה³³ ואינו דומה למים אחרונים שחובה ואינם טעונים ברכה, דלא משום חובת מצות הוא אלא משום סכנה אף על גב דסמכין אוהייתם קדושים³⁴ ובספרי אגדה נמצאת והוא לנשים למען כיבו אורו של עולם כמפורש בבראשית רבה ובסדר רב עמרם איתא ונדה וחלה והדלקה שלשתן חובה וברכה לשלשתן³⁵ וקודמת לקידוש היום ולנר חנוכה³⁶ וכמה ברכות מצאנו בסדר ר' סעדיה ברוך המרבה שמחות ובהלכות רב יהודאי אשר צג אגוז וכיוצא בהן הרבה, אף על פי שאינן כתובות וכ"ש שכתובה בספרי אגדה ובדרשות שדורשין בשבת וכל השומע ישחק לו וכל העוקרה יעקר.

ספר הישר (חלק התשובות) סימן מז

מר' משלם על הנ"ל. השיב הרב ר' משלם. אנכי הנבזה והנמאס משיב לרבנותיו רבי' שמואל ורבי' יעקב על שמועות הרוגזות הבטן.

ו. (בענין ברכת נר שבת). וברכת נר כמו כן הורה הוא¹² ונוהג תחילה, וכן במקומות אחרים הרבה ראינו שאין נוהגין לברך. וטעמא דמסתבר שאין הדלקתה גמר מצוה, ואינה [אלא] כדי להאיר בלילה. ואם היתה עששית דולקת והולכת אינו חייב לכבותה ולהדליקה כדאשכחן לענין נר חנוכה¹³

ספר הישר (חלק התשובות) סימן מח

תשובת ר"ת על הנ"ל. יספת על השמועה להעלות שגגת תלמוד לזדון, כי עד עתה תליתי הדברים בבאים ליחנק הנתלים באילן גדול¹ ודנתיך לכף זכות, אך מעתה אין לי במה ליתלות ועל ראשון ראשון אשיבך.

ו. (בענין ברכת נר בשבת). ומה שכתבת שגם הורה⁴¹ בנר שבת שלא לברך ומסתבר טעמא שאינה גמר מצוה הא ליתא שגמר מצוה היא כנר חנוכה דלפרסומי ניסא היא וה"נ מדהוה שלום ביתו דאין לו להקדים ולא לאחר⁴² ולא דמי לתפילין וציצית דפטרין ליה מברכת מצוה בהתכלת⁴³ לפי שאחרי העשיה יש לבישה והנחה כאילו מברכין לעשות בפתילה בשבת. ובנר חנוכה לא היה [לברך] כדברך, דבלעשות קפריך אגמר מצוה⁴⁴ אבל בשהחינו כגון גבי לולב וכן בלהדליק לא קפריך⁴⁵, ותמיה אני עליך שאתה מאמין לפי טעותך לרב יהודאי להתיר נדה לבעלה שהיא בכרת⁴⁶ ולרב שרירא שכתב להגבות לבע"ח מטלטלי דיתמי⁴⁷ ואינך מאמין לרב עמרם, שמפיו אנו למדין כל ברכות ותפלות כגון ברכת מפטיר ורוב ברכות שאינן לא בתלמוד ולא במסכת סופרים, לברך על הדלקת נר בשבת. הוי פיקח ושתוק ואל ילעיגו עליך, וגם לא יענשוך מלאכי השלום⁴⁸ ולפי שהנשים מברכות בלחש וקולם לא ישמע, שכחת המנהג שגם אני לא שמעתי מימי, ופעמים שהיתי מדליק היתי שוכח לפי שאינה באנשים כבושים /כבנשים/. ועוד ראייה לברכה שכן כתב בהלכות גדולות⁴⁹ המדליק נר חנוכה ונר שבת תחילה מדליק נר חנוכה דאי אדליק שבת ברישא איתסר ליה. מכלל שהוא מברך, שאם אין ברכה קבלה מניין ואם אינך מאמין לדברי הקדמונים ומנהגינו, בבבלי אל תאמין כמו כן. שהרי מצינו שחכמי התלמוד בחרו להם תלמוד ירושלמי כדאמרינן ר' זירא הוה יתיב ק' תעניתא דלישתכח מיניה תלמודא דבבלאי⁵⁰ ור' יוחנן אמר אורייתן כשרה בנתן לא כשרן⁵¹ ותו אמרינן אין שלום מן הצר זה תלמוד בבלי⁵² ותו אמרינן במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי⁵³ ור' ירמיה דקרי ליה בבלי טפשיאי⁵⁴ ותו אמרינן אוירא דא"י מחכים⁵⁵ אלא מנהגינו תורה היא. ומנהגינו בבבל ע"פ חכמי ארץ ישראל שהם עיקר ההוראה ולפיכך יש לסמוך על גאונינו ועל רבנן סבוראי⁵⁶,

ז. (בענין נר שבת דולק אי מכבה ומדליק). ומה שכתבת שאם היתה עששית דולקת והולכת אינה מכבה ומדליקה. ומה בכך הלא בכיסוי הדם אם נתכסה ברוח פטור מלכסות ואם חזר ונתגלה חייב⁵⁶ וכן בסוכה העומדת ועשויה ואינו יכול לחדש בה דבר אינו מברך אם יעשנה, ואם יחדש בה דבר ברכה הנוהגת בה⁵⁷ ועוד שנשים שלנו מנהג בידם לכבות ולהדליק. ואני ראיתי בעיני ואשאלם ותאמרנה כן. ואם אינן נביאות בני נביאות הן.

ראבי"ה חלק א - מסכת שבת סימן קצט

וברכת נר של שבת מפורש בפרק הרואה בירושלמי שצריך לברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת, ועל של יום טוב מברך להדליק נר של יום טוב. [ואף על גב דאמרין הדלקת נר בשבת חובה, הך חובה חובה דמצוה], ולא דמי למים אחרונים חובה שאין מברכין, דהתם החובה הוא משום סכנה. וגם [תיקון לנשים הוי] בדבר, כדתנן על שלש עבירות נשים מתות וכו', ומפורש באגדה בבראשית רבה משום דחווה אמנו כבתה נרו של עולם שנקנסה מיתה על ידה וכתוב נר אלהים נשמת אדם +משלי כ' כ"ז+, ולכן נתנה להם מצוה זו. והוא הדין דגברא נמי מצי לברך, מידי דהוה אחלה. (ואף על גב דאמרין הדלקת נר בשבת חובה והך חובה חובה דמצוה, טעה הסופר כאן והיפך השמועות) ובסדר רב עמרם ישנה לברכת הדלקת נר שבת. ויש מרבותינו שאמרו שאין זה גמר מצות[ה]. והשיב רבינו תם דגמר מצוה היא כמו נר חנוכה דלפרסומי ניסא הוא, והכא נמי מיד הוא שלום ביתו. ולא דמי לתפילין וציצית שפטור לברך על עשייתם, כדאיתא בפרק התכלת, לפי שאחרי העשייה יש לבישה והנחה, דאלו [היו כן] מברכים לעשות פתילה בנר של שבת היו דומים[ם] להדדי. ומה שאמרו שאם היתה דולקת אינה מכבה ומדליקה, מה זה (ה)ראיה, הלא בכיסוי [הדם] נמי אם נתכסה ברוח פטור ואם חזר ונתגלה חייב לכסות. וכן בסוכה העשויה ועומדת ואינו יכול לחדש בה דבר אינו מברך <אם יעשנה> ואם יחדש בה דבר מברך. ועוד כי הנשים נוהגות לכבות ולחזור ולהדליק ולברך, ואם אינן נביאות בנות נביאות הנה. [והכי פירושא אמר רב הדלקת נר בשבת חובה, קיבלוה עליהם כל ישראל מחמת מצוה בחובה. רחיצת ידים [ורגלים] רשות ואומר אני מצוה, מאי מצוה, ומייתנין ממנהג וכו']. ומייתי ממנהג ר' יהודה ברבי אילעאי שכך היה נוהג, אבל כל העם לא נהגו כך, שלא היו חסידים כמותו. אבל אם היה רשות לא היה זהיר תדיר בכך, מחמת טרדא דשבת, אף על פי שהוא היה חסיד. והשתא מייתי שפיר ממנהג, ודמי קצת להא דאמרין בריש פרק <בשלה פרקים> מאן דאמר מנהג מדרש לא דרשינן אבל אורוי מורין, אבל [נהגו] היינו [מ]נפשיהו ולא מפי חכם. (והכי פירושא אמר רב הדלקת נר בשבת חובה קיבלוה עליהם כל ישראל מחמת מצוה רחיצת ידים רשות ואומר אני מצוה מאי מצוה דמייתנין ממנהג וכו'). ובהלכות גדולות כתב המדליק נר של חנוכה <ונר של שבת תחילה מדליק נר של חנוכה דאי אדליק דשבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקבלה לשבת עליה>, מכלל שמברך, דאם לא כן במה קיבל השבת שאסור לו להדליק. ובירושלמי ראייה לדבריו ולמנהגי[נ]. ותו דגרסינן בפרק כירה אמר ליה אין מוקצה לר' שמעון אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאסורו, אל[מ]א דקרי ליה מצוה:

מרדכי מסכת שבת פרק במה מדליקין [רמז רסב]

הגה"ה רבינו משולם לא היה מברך על הדלקת הנר משום דאמרין פרק התכלת [מנחות דף מב ב] כל מצוה שאין עשייתה גמר מלאכת מצוה אין מברכין עליה ונר שבת אין גמר עשייתה אלא בשעת אכילה כדאמרין בערבי פסחים [פסחים דף קא א] ור"י אומר שיש לברך ולא קשה מהתכלת דגמר מצוה היא שרואין בה לשמש בבית ולישא הכלים על השולחן:

הגה"ה הדלקת נר בשבת חובה היא פי' שצריך לאכול במקום הנר בירושלמי פרק הרואה גרסינן המדליק נר של שבת צריך לברך וכן ביום טוב וי"מ דאין לברך על הנר בליל שבת משום שאם דלקה מבעוד יום לא היה צריך לכבותה ולהדליקה שנית וליתא דהא כיסוי דם אם כסהו הרוח אין צריך לכסות ואפ"ה חייב לכסות [ולברך] כשהוא מגולה וכן נולד כשהוא מהול איכא מ"ד [דאין] צריך להטיף ממנו דם ברית וחייב לברך ועוד אמר ר"ת דצריך לכבותה ולהדליקה כדאמרין לעיל ובלבד שלא יקדים ולא יאחר עכ"ל תוספות:

האגודה מסכת שבת פרק ב סימן מה

[שבת כה ע"ב] מה. הדלקת נר בשבת חובה פירשו בתוספות במקום סעודה. ופסק רבינו תם שיש לברך להדליק נר של שבת ואפילו היה לו נר דלוק כבר יכבנה וידליקנה שנית לעת ערב בערב שבת ובלבד שלא יקדים ולא יאחר. ובקיץ יכול לאכול לאור היום שלא במקום הנר, ובקיץ יעשו נרות ארוכים שלא יכבו קודם לילה ואם לא יעשו כן הוי ברכה לבטלה דשרגא בטיהרא מאי מהניא. ויברך קודם שידליק אך יהא בדעתו שלא לקבל שבת עד אחר הדלקה.

שו"ת בית הלוי חלק א סימן יא

יברר דין הברכה על הדלקת נר שבת:

במסכת שבת דף כ"ה שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה כתבו התוס' דיש רוצים לדקדק מזה דאין לברך על הדלקת הנר מדקרי ליה חובה ועוד דאם היתה מודלקת א"צ לכבותה ולהדליקה ור"ת אומר דצריך לברך וגם צריך לכבותה כדאמרין ובלבד שלא יקדים. והנה על הי"א קשה מדברי הירושלמי פ' הרואה הובא בהג"מ פ"ה מה' שבת דמבואר בו להדי' המדליק נר של יום טוב צריך לברך אקב"ו להדליק נר לכבוד יום טוב הרי להדי' דצריך לברך. ומ"מ נראה דאין מהירושלמי הלז שום סתירה לעיקר דקדוקם של הי"א שדקדקו מדקרי ליה חובה מכלל דא"צ לברך דשפיר י"ל כן דהרי הכא קאי על הא דאין מדליקין בעיטורן שמא ינחמו ויצא ופריך אביי דיצא א"ל רבא שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה וכתבו התוס' פי' במקום סעודה שצריך לסעוד במקום נר אבל מהדלקת הנר לא הוי פריך אביי דפשיטא דחובה היא הרי דגם אביי מודה דמחוייב להדליק נר בער"ש רק ס"ל דיכול להדליקו שלא במקום סעודתו וגם כשיוצא לסעוד במקום אחר סגי וצ"ל דס"ל לאביי עיקר המצוה של ההדלקה הוא משום כבוד שבת דההדלקה גופה הוי כבוד לשבת אף על גב דהוא אינו שם ורבה הוסיף לו דמלבד חיוב ההדלקה משום כבוד שבת מחוייב שיהי' לו נר דלוק במקום סעודה וזה הוי משום עונג שבת שלא יסעוד בחושך ולא סגי במה שהדליק במקום אחר ועל זה הא שפיר י"ל כהי"מ דעל הך הדלקה דקאמר רבא דהוי רק משום

עונג ובכ"ג גופה דאירי רבא דשלא במקום הסעודה יש לו נר וקיים מצות כבוד שבת רק צריך להדליק עוד במקום סעודה דעל הדלקה זו א"צ לברך מדקרי להדלקה זו חובה. וגם מהסברא נראה כן דלא עדיף עונג זה מכל מה שמכין משום עונג שבת. וגם דאם הי' לו נר דלוק מבעו"י במקום סעודה א"צ כלל לכבותה ולהדליקה וסגי במה שידליק השתא גם שלא במקום סעודה. והא דאמרינן ובלבד שלא יקדים קאי על עיקר ההדלקה דאם מדליק מבעו"י ליכא כבוד שבת וכמש"כ רש"י בדף כ"ג דלא ניכר דמשום שבת הוא אבל בהך דעונג הא גם אם הי' דלוקה מכבר מגיע לו העונג. וגם הירושלמי קאי על עיקר מצות ההדלקה. וצ"ע על הי"מ דהיאך דקדקו מכאן דקרי ליה חובה על עיקר מצות הדלקה דהא יש לחלק וכמש"כ. דאין לומר דלרבא דס"ל שמחויב להדליק במקום סעודה ס"ל דכל עיקר חיובו של ההדלקה לא הוי רק בשביל זה. חדא דמנ"ל לעשות מחלוקת בזה בין אביי לרבא. וגם הא מדאמר רבא שאני אומר משמע להדי' דלא קאי כלל על עיקר חיוב ההדלקה:

ומסוגיא זו צ"ע על פי המשנה להרמב"ם ר"פ שכתב הטעם דפסולי פתילות ושמינים דחיישין שמא יהי' אור הנר חשוך ויצא דא"כ למה הקשה אביי רק על עיטרן על כל הפסולים ה"ל להקשות כיון דלאביי לא איכפת לן במה שיצא ומוכח דשם איכא טעם אחר דשמא יטה וכן כתב הרמב"ם בעצמו בפרק ה' מה' שבת. והנה יעויין לעיל דף כ"א שהקשו התוס' ישנים אמאי גזרינן שלא להדליק בחלב מהותך אטו שאינו מהותך ושאינו מהותך שמא יטה הא הוי גזרה לגזרה וכתבו בשם הריב"ן דהא דאמרינן אין נמשכין אחר הפתילה אין הטעם שמא יטה אלא שמא יכבה וליכא שלום בית ועליו לא קשה קושי' זו דהא גם אביי מודה דצריך שיהי' נר דלוק בשבת ואם יכבה הא לא יהי' נר כלל והרי זה דומה למדליק נרות קטנים שיכבו קודם הלילה דאינו יוצא גם לאביי ומש"ה לא הקשה רק על עיטרן.

אמנם הא קשה לי על הריב"ן דהיאך נפרש הא דאמרי' שם פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת מדליקין בחנוכה בחול אבל לא בשבת קסבר כבתה אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה והא כיון דליכא חששא דשמא יכבה אמאי אסור להדליק בו בשבת דחנוכה דהא בו ליכא סברא דשלום בית דהא אפי' למ"ד נ"ח מותר להשתמש לאורה מ"מ הא ודאי דצריך נר אחר משום שבת וכמש"כ הר"ן דבזה כ"ע מודים וגם דנ"ח הי' בחוץ ולא בבית ומוכרח ע"כ דהטעם הוי משום שמא יטה. וצ"ל דגם הריב"ן מודה לטעם דיטה רק ה"פ דאין הטעם משום שמא יטה לחודא רק גם משום שמא יכבה וליכא שלו' בית ומש"ה במהותך אסור שמא יכבה ובחנוכה הוי הטעם דשמא יטה. ואין להקשות דאכתי תיקשה דהיאך קאמר דשמינים שאסרו בשבת אסרו בחנוכה בשבת והא איכא חלב מהותך דאסור בשבת שמא יכבה ובחנוכה דליכא חששא זו הא מותר דאין לאסור משום טעם דיטה דהוי גזרה לגזרה. גם זה ניחא דהריב"ן ס"ל דה"פ דאותו מין שאסור בשבת אותו מין אסור בחנוכה וקאי על אינו מהותך. ובזה מיושב גם מה שהקשה הפני יהושע דהא שמן שרפה דאסור בשבת שמא יטה ומותר בחנוכה בחול ולפי"ז ניחא דשם לא קאי רק על המין ומינו של שמן שרפה הא מותר להדליק בשבת רק שנתחדש בו דבר האוסרו בשבת ובזה לא איירי כלל:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רסג

סעיף א

(א) א יהא זהיר לעשות [א] נר (ב) יפה, ויש מכוונים (ג) לעשות * (ד) ב' פתילות (ה) אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. הגה: ב יוכלין (ו) להוסיף ולהדליק ג' או ד' נרות, וכן נהגו. האשה * [ג] ששכחה ג פעם אחת להדליק, מדלקת כל ימיה (ז) ג' נרות (מהרי"ל) כי יוכלין להוסיף על (ח) דבר המכוון נגד דבר אחר, ובלבד שלא יפחות (אשר"י ומרדכי מס' ר"ה ר"פ יום טוב).

סעיף ב

אחד האנשים ואחד הנשים, חייבים להיות בבתיהם נר דלוק בשבת; אפי' * (ט) אין לו ד מה יאכל ה שואל * (י) על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר, שזה בכלל עונג שבת הוא.

סעיף ג

(יא) ו הנשים מוזהרות בו יותר, (יב) ז מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית. אם אין ידו משגת לקנות נר לשבת ולקידוש היום, (יג) ח נר שבת קודם. וכן אם אין ידו משגת לקנות נר לשבת ונר לחנוכה, נר שבת קודם (יד) ט משום שלום הבית, דאין שלום בבית בלא נר. (ואם אין ידו משגת לקנות יין לקידוש ולקנות נר חנוכה ע"ל סימן תרע"ה).

סעיף ד

* י לא יקדים למהר להדליקו * (טו) בעוד היום גדול שאז אינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת; * וגם (טז) לא יאחר. ואם רוצה להדליק נר בעוד היום גדול (יז) ולקבל עליו שבת מיד, רשאי כי כיון שמקבל עליו שבת מיד אין זו הקדמה, ובלבד שיהא מפלג המנחה (יח) ולמעלה שהוא שעה ורביע * קודם (יט) הלילה. הגה: וע"ל סימן רס"ז. ואם היה הנר דלוק * (כ) מבעוד היום גדול, יכבנו ויחזור וידליקנו לצורך שבת (טו).

סעיף ה

* (כא) יא [ט] כשידליק, יברך: בא"י אמ"ה אקב"ו (כב) להדליק נר של שבת, אחד האיש ואחד האשה. (כג) גם ביום טוב צריך לברך: להדליק (כד) נר של יום טוב. ובי"ה בלא שבת, יש מי שאומר שלא יברך, * (כה) וע"ל סימן תר"י. הגה: יש מי שאומר שמברכין (כו) קודם ההדלקה, ויש מי שאומר שמברך * (כז) יב [י] אחר ההדלקה (מרדכי סוף ב"מ), וכדי שיהא עובר לעשייתו לא יהנה ממנה עד לאחר הברכה, ומשימין היד לפני הנר אחר ההדלקה ומברכין, ואח"כ מסלקין היד וזה מקרי עובר לעשייה, וכן המנהג (מהרי"ל).

סעיף ח

ב' או ג' בעלי בתים אוכלים במקום א', י"א (לה) טו שכל אחד מברך על מנורה שלו, (לו) ויש מגמגם בדבר. ונכון ליזהר בספק ברכות ולא יברך אלא אחד. הגה: אבל אנו (לז) אין נוהגין (לח) כן.

סעיף ט

המדליקין בזויות הבית (לט) טז ואוכלים (מ) בחצר, אם אין הנרות ארוכות שדולקות עד הלילה (מא) יז הוי ברכה לבטלה.

לבה"ג, כיון שהדליק נר של שבת חל עליו שבת ונאסר במלאכה. ועל פי זה נוהגות קצת נשים שאחר שברכו והדליקו הנרות משליכות לארץ הפתילה שבידן שהדליקו בה, ואין מכבות אותה. וי"א שאם מתנה קודם שהדליקה שאינה מקבלת שבת עד שיאמר החזן ברכו, מועיל. וי"א שאינו מועיל לה. ויש חולקים על בעל ה"ג ואומרים שאין קבלת שבת תלוי בהדלקת הנר אלא בתפלת ערבית, שכיון שאמר החזן: ברכו, הכל פורשין ממלאכתם. ולדידן, כיון שהתחילו מזמור שיר ליום השבת הוי כברכו לדידהו. הגה: (מב) יח והמנהג שאותה אשה יט המדלקת (מג) מקבלת שבת בהדלקה, אם לא (מד) כ שהתנה תחלה, ואפילו תנאי בלב סגי (מרדכי); אבל שאר בני הבית מותרין במלאכה עד ברכו. (מה) ועיקר הדלקה תלויה בנרות שמדליקין על השלחן, כא אבל לא בשאר (מו) הנרות שבבית (א"ר). כב (מז) וצריך להניח הנרות במקום שמדליקין, (מח) כג לא להדליק במקום זה ולהניח במקום אחר (מרדכי פ' ב"מ).

משנה ברורה סימן רסג

(א) יהא זהיר וכו' - הנה עיקר הדלקת הנר הוא חובה [א] משום מצות עונג שבת ומחמת [ב] הידור מצוה יראה לעשותו יפה ועיין לקמן סי' רס"ד ס"ו:

(ב) יפה - ואיתא בש"ס דזוכה עבור זה לבנים תלמידי חכמים דכתיב כי נר מצוה ותורה אור ע"י נר מצוה דשבת בא אור דתורה [ג] ולכך ראוי שתתפלל האשה אחר שתגמור ההדלקה והברכה שיתן לה הקדוש ברוך הוא בנינים זכרים מאירים בתורה [ד] והדלקת הנר צריך להיות בכל החדרים שהולך שם בשבת עכ"פ נר אחד אף שאינו אוכל שם כדי שלא יכשל בעץ או באבן [ה] מיהו הברכה תברך על הנר שבמקום אכילה:

(ו) להוסיף - ויש נוהגין להדליק [יא] ז' נרות כנגד ז' ימי השבוע ויש עשרה כנגד עשרת הדברות [יב] ואין צריכין להיות כולן על השלחן:

(ט) אין לו וכו' - אין הכונה דאין לו כלל מה יאכל דבזה מוטב שיחזור על הפתחים כדי לקנות לחם לשבת [יד] דיקיים בזה מצות קידוש וגם עיקר סעודת שבת אלא הכונה שאין לו לאכול משל עצמו [טו] שהוא מתפרנס מקופת הצדקה אפ"ה צריך להשתדל להשיג ג"כ נר לשבת. ומי שיש לו מעות מצומצמין מצות לחם לסעודת שבת קודם לכל ונר [טז] לשבת קודם ליקח משאר מאכלים דאף דשאר מאכלים ובשר הוא ג"כ בכלל עונג שבת מ"מ נר עדיף יותר משום שלום בית וכדלקמן. ומיהו [יז] משום נר די נר אחד לחוד והשאר יוציא על מאכלי שבת כדאמרינן בגמרא דאפילו עני צריך לעשות דבר מועט לכבוד שבת. ועיין במה שכתבנו לעיל בסימן רמ"ב במ"ב:

(י) על הפתחים וכו' - דהוא [יח] עיקר עונג סעודת שבת [יט] ומיהו אין צריך לזה רק בשביל נר אחד:

(יד) משום שלום הבית - ואם יש לו נר אחד [כב] סגי ויוציא המותר לקידוש או לנר חנוכה. וגם לחנוכה בנר אחד סגי. ואם יש לו נר אחד לשבת ונר אחד לחנוכה ויש לו עוד מעט מעות נ"ל דטוב יותר לקנות עוד נרות לחנוכה להיות מן המהדרין וכמו שבארתי בבה"ל. כתב המ"א דאשה סומא ג"כ יכולה לברך על נר שבת דהא נהנית ג"כ מהמאורות ומיהו אם יש לה בעל שהוא פקח הוא יברך ואם אוכלת בשלחן אחד עם אחרים שברכו והדליקו לא תברך דהא עיקר הטעם שכולם מברכין משום שמחה יתירה שיש ע"י ריבוי הנרות כמ"ש בסעיף ח' והא ליכא שמחה גבה:

(כ) מבעוד היום גדול - אפילו אם היה אחר פלג המנחה ומיירי שהיה דלוק לענין אחר אבל אם הדליק לצורך שבת אף שלא קבל עליו שבת בהדלקתו מ"מ אין צריך לכבותו אף דלכתחלה לא היה לו להדליק כ"כ מקודם שאינו ניכר שמדליקין לצורך שבת מ"מ בדיעבד ש"ד ועיין בבה"ל:

(כא) כשידליק - י"א [כז] כשיש חופה בע"ש ומאחרין בה עד אחר שקיעת החמה והאשה אינה רוצה לקבל שבת לפני החופה פן תצטרך לעשות עוד איזה דבר האסור בשבת ע"כ תדליק הנר בלא ברכה קודם החופה ואח"כ בחשיכה תפרוס ידיה על הנרות ותברך או כשהוא עדיין בין השמשות אחר החופה תאמר לא"י להדליק דלא גזרו על שבות בה"ש לצורך מצוה וכו"ל בסימן רס"א והיא תברך [כז] ותמהו האחרונים ע"ז דלא שייך ברכה בדלוקה ועומדת [כח] ובפרט דעתה הוא זמן איסור להדליק ואיך תאמר וצונו להדליק [כט] ועל אידך תקנה דתאמר לא"י להדליק ג"כ קשה הא אין שליחות לא"י וא"כ היא אינה מדלקת ואיך תברך ואפילו ישראל המצוה לחבירו להדליק ג"כ דעת הדה"ח דהמצוה לא יברך רק המדליק כ"ש בזה דהאשה לא תברך [ל] ומסקי האחרונים עצה אחרת לזה דהיינו לפי מה דקיי"ל דיכולה לברך ולהתנות עכ"פ בלצורך שאינה מקבלת שבת בהדלקה ה"נ בענינו הוי לצורך ותדליק ותברך קודם שהולכת לחופה ותתנה [לא] וה"ה נמי באשה שחל ליל טבילתה בע"ש תדליק ותברך קודם הליכתה לבית הטבילה ותתנה שאינה מקבלת שבת עד אחר רחיצה וחפיפה: (כב) להדליק נר - ואפילו כשמדליק כמה נרות [לב] טוב יותר שיאמר נר כי עיקר החיוב הוא נר אחד:

(כה) וע"ל סימן תר"י - דמביא שם המחבר דעת הפוסק המצריך לברך דסבירא ליה דגם יוה"כ אף שאין בו אכילה ושתייה ואין שייך עליו מצות עונג אפילו הכי שייך בו משום שלום בית:

(כו) קודם ההדלקה - כשאר כל המצות שמברכין עליהן עובר לעשייתן:

(כז) אחר ההדלקה - ס"ל דאם תברך הוי כאלו קבלה לשבת בפירוש ושוב אסורה להדליק וא"כ ביום טוב דלא שייך זה לכ"ע תברך ואח"כ תדליק ודעת המ"א דלא פלוג [לה] אבל הרבה אחרונים ס"ל כמ"ש מתחלה:

(כח) בחורים - היינו שיש [לו] להם נשים אלא שהולכין חוץ לביתם ואף שאשתו מדלקת בביתו אינו נפטר בברכת אשתו כיון שיש לו חדר מיוחד במקום שמתארח שם וכ"ש אם אינו נשוי דמחויב להדליק:

(כט) בחדרם - אפילו החדר מיוחד [לז] רק ללון שם ואוכלים בבית אחר:

(ל) ולברך עליו - דהדלקת נר חובה משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן וצריך להיות הנרות ארוכים שידלקו עד שיבואו לביתם בלילה ובלא"ה היו ברכה לבטלה [דה"ח]. ועל הירידים שמתאכסנים הרבה בע"ב בחדר אחד ואין הבעה"ב עמהם בחדרם [לח] חל עליהם חובת הדלקה בברכה אפילו אם נשיהם מדליקין בביתם ע"כ ישתתפו כולם וידליק אחד ויברך ויכוין להוציא כולם בברכתו וגם הם יכוונו לצאת בברכתו ואם הבעה"ב ג"כ עמהם בחדרם אין צריך להשתתף עמו בפריטי כיון שנשיהם מדליקים בביתם וכדלקמן בס"ז:

(לא) אין צריך וכו' ולברך עליו - אבל [לט] להדליק צריך אפילו אינו אוכל שם כדי שלא יכשל בעץ או באבן:

(לב) שאין לו חדר מיוחד - הא אם היה לו חדר מיוחד צריך להדליק ולברך אפילו אם מדליקין עליו בביתו וכנ"ל בס"ו:

(לג) להשתתף - ובריש סימן תרע"ז [מ] הביא המג"א בשם תשובת רש"ל דגם הבחורים צריכין להשתתף ומסיק שם דאפשר דהיינו דוקא כשאוכל בפ"ע אבל אם סמוך על שלחן בעה"ב הרי הוא בכלל ב"ב ע"ש:

(לד) בפרוטה - וה"ה [מא] אם הבעה"ב מקנה לו חלק בנר שלו במתנה וכמ"ש לקמן בסימן תרע"ז לענין נר חנוכה:

(לה) שכל אחד מברך - דכל מה דמיתוסף אורה יש בה שלום בית ושמחה יתירה להנאת אורה בכל זווית וזווית:

(לו) ויש מגמגם - טעמם דבלא"ה יש שם אורה מרובה מנרות שהדליק הראשון:

(לז) אין נוהגין וכו' - אלא כדעה הראשונה וכתב המ"א בשם השל"ה דמ"מ לא יברכו שנים במנורה אחת שיש לה קנים

הרבה [מב] ויש מקילין גם בזה. וכתב הפמ"ג דיש לסמוך ע"ז בנשים עניות שאין להם כ"א מנורה אחת:

(לח) כן - ואם יש לאחד מהן חדר המיוחד לו אף על פי שאינו אוכל שם ואינו משתמש שם שום צורך אכילה לכ"ע יכול לברך שם וכנ"ל בסעיף ו':

(לט) ואוכלים וכו' - עיין לקמן סוף סימן רע"ג במ"א סקט"ו דאין מותר לאכול בחצר רק דוקא במצטער הרבה בביתו משום זבובים וכיוצא הא לא"ה צריך לאכול דוקא במקום נר ועיין במ"ב מה שכל שם:

(מ) בחצר - משמע [מג] דאם אוכל בבית אף שאין דולקת עד הלילה סגי ולא היו ברכה לבטלה שאף שעדיין יום יש לו הנאה ושמחה בשעת אכילה מן הנרות. ומצוה מן המובחר שיעשה נרות ארוכות שיהיו דולקות עד הלילה אף שרוצה לאכול

מבעוד יום:

(מא) היו ברכה לבטלה - שכיון שאינו יכול לעשות שום תשמיש אצלן כשחוזר אח"כ לביתו בלילה שלא יכשל בעץ ואבן לית ביה משום שלום בית [מד] ואם בבית שהדליק היה קצת חשך ומשתמש שם שום דבר לאור הנרות [מה] לצורך סעודה ליכא איסורא אף שאין דולקת עד הלילה ואף שאוכל בחצר:

(מב) והמנהג וכו' - ואם האיש מדליק [מו] אפילו כשהוא מברך על הדלקתו וכדלעיל בסעיף ו' ליכא מנהג ומותר במלאכה ומ"מ טוב להתנות:

(מה) ועיקר הדלקה וכו' - היינו [מט] דיברך עליהן ולא על שאר הנרות לפי שעיקר המצוה לכתחלה הן הנרות שאוכלין לאורן וראוי שתהא הברכה עליהן ואפילו על נר אחד סגי [מ"א]. מיהו אם יש הרבה נשים ואין לכל אחת שלחן בפני עצמה [נ] יכולה לברך על הנרות שעומדים בבית בשאר מקומות כגון על הנרות שדולקין על המנורה התלויה באמצע הבית וכה"ג דכללא נקטינן דבכל מקום שמדליק כדי לעשות שם איזה תשמיש איכא משום שלום בית וראוי לברך: (מו) הנרות שבבית - היינו בעה"ב שיכול להדליק על השלחן ולברך עליו אבל באורח [נא] אם יש לו חדר מיוחד לעצמו אפילו אינו אוכל שם מדליק שם נר ומברך עליו וכנ"ל בסעיף ו':

(מז) וצריך וכו' - היינו [נב] אפילו אם יתנה בפירוש שאינו מקבל שבת עד שיהיו הנרות על מקומם:

(מח) לא וכו' - היינו [נג] שאסור להדליק במקום שאין משתמשים בו ולהניח הנר במקום שמשתמשים בו משום דקי"ל הדלקה עושה מצוה וכיון שהדליק במקום שאין משתמשים בו שאינו מקום חיובא לא מהני הדלקתו כלום אף שמניח אח"כ במקום חיובא [נד] וצריך לכבות ולחזור ולהדליק אבל אם הדליק בבית במקום שמשתמשים בו מותר לטלטלם אח"כ ולהניח במקום אחר דכל הבית הוא מקומם. והלבוש מחמיר אף בזה [נה] ובמקום הצורך יש להקל. כתב הח"א הנשים שמדליקין בסוכה בחג ומטלטלין לתוך הבית לא יפה הן עושין:

ביאור הלכה סימן רסג

* בחורים וכו' - עיין במ"ב כ"כ העולת שבת והתו"ש והפמ"ג והח"א וש"א ובדה"ח משמע שהוא מפרש בחורים ממש אבל לא מי שיש לו אשה והאמת עם כל הפוסקים הנ"ל אחד כי כן דייק לשון הש"ע להמעין בו דדוקא אם הוא אצל אשתו נפטר בברכתה ועוד כי מקור הדין הזה הוא ממרדכי בשם המהר"ם ודין זה הובא בתשב"ץ קטן [שחיברו רבינו שמשון בר צדוק תלמיד מהר"ם] ג"כ בשם המהר"ם ושם מבואר בהדיא ככל הפוסקים הנ"ל. ועתה נסביר טעם סעיף זה וסעיף הסמוך לו [ויבואר בדברינו היטב טעם דברי המ"א בס"ק י"ד] והוא דכשיש לאיש כמה חדרים צריך להדליק בכל החדרים משום שלום בית ע"כ אם הוא בביתו אצל אשתו והיא מברכת במקום אחד הוא כאלו הוא היה המברך וממילא נפטרו כל החדרים שהוא מדליק בהברכה וכמו לענין בדיקת חמץ דמברך במקום אחד ועל סמך זה הוא בודק כל החדרים משא"כ אם הוא אינו בביתו ויש לו חדר מיוחד לעצמו איך יפטר בהברכה שברכה שם אשתו במקום אחר ואף דהוא אינו אוכל שם עכ"פ משום שלום בית חייב להדליק ולברך משא"כ בס"ז דאין לו חדר מיוחד א"כ הסברא דמשום שלום בית אין שייך שם שהרי בלא"ה יש שם אורה ולא נשאר עליו כ"א במה שיש מצוה על כל איש ישראל הדלקת נר בשבת וזה יוצא במה שאשתו מדלקת שם בביתו ע"כ אין צריך להשתתף אז בפריטי: